

על-דבר הקונגרס האמריקאי; יודעים הם שמצד אצילי בני-
 ישראל המתנגדים הנלהבים לקונגרס, נהל את המלחמה, הועד
 היהודי האמריקאי - הסתדרות זו של גבאים תקיפים שאינם
 נזקקים לדעת הקהל ואינם נמלכים בהמוני העם. והנה נשתנה
 המצב. הועידה העשירית של הועד היהודי באמריקה (עי בגליון
 הקודם בפרק "כרוניקה") הביא חדשות מרעישות בנידון זה.
 "התורן" היוצא בניו יורק עומד בנומר מכ"א חשון על
 השניים הללו.

הועידה השנתית העשירית של הועד היהודי האמריקאי
 הוכיחה באופן גלוי וברור כי מלחמת המפלגות ביהדות האמריקאית
 לא היתה לשוא: כי שני הזרמים הקיצוניים הולכים ומתקרבים זה לזה
 לצורך השעה הגדולה, ויש תקווה לעבודה עממית משותפת. הועד של
 גבירי ישראל ועושי צדקתו ראה את עצמו מנוצח והשלים סוף-כל
 סוף בפומבי עם רעיון הקונגרס היהודי - פרי רצון העם ושאיפתו
 בימים האחרונים.

הועידה העשירית של הועד הזה היתה הראשונה שדלתותיה
 היו פתוחות לבאי-כח העתונות והקהל היהודי הגדול שמע איפוא
 בפעם הראשונה את כל הנעשה והמדובר במועצת מנהיגיו, הדואגים
 לו והפעם שמע הסהל מפי אלה ומירות חדשות והרגיש כי רוח
 אחרת היתה אתם.

הצעתו של מר יעקב שיף, מי שהיה בין המתנגדים הנמרצים
 לקונגרס יהודי, כי הועד לא יחליט דבר על דעת עצמו ביסוד, לשכח
 לענינים קיצוניים, אשר תבוא בדברים עם מנהיגי היהדות באירופה,
 עד אם ימלך תחילה בענין זה עם ועד הקונגרס - הצעה זו שנתקבלה
 פה אחד מאת כל הנאספים מעידה עדות נאמנה על הרוח החדשה
 שפרצה ומצאה דרך לה גם בעד חומת-הברזל של אצילי בני ישראל.
 נצח הזרם הגדול את הקטן ממנו, או - יותר נכון נצח הזרם
 החי והשוטף ביהדות את הבצה העומדת, חקופאת על גדותיה -
 ואשרי המנוצחים!

הלואי, שלא יראו עוד המנוצחים הללו את צפרניהם!

ר. שאול.*

* *

*

לא לתפלה נפשי צמאה

ולא לשיר אתגעגע...

כי עיפתי מהתחנן,

מהתאנח ומרנן...

הכל היה לי לזרא -

גם הדממה, גם הסערה,

לא שנאתי ולא אהבתי -

כי עיפתי, כי עיפתי...

ורק השחור עוד לי תנחומים.

ברגעי אפל עם דמדומים

אסגר היטב תריס חלוני

ואתמכר לרפיוני...

ערערה את האידיאל של אחד העברית. על חזיון זה עמד
 מכס נורדוי עצמו מפי הנסיון, בהתבוננו ליהודי אונגריה, שעבדו
 בחיל קאשוט בשנת 1849, ליהודי אויסטריה, ששפכו את דמם
 באיטליה בשנת 1859, ליהודי גרמניה, שהשתתפו במלחמות של
 שנות 1864, 1866, 1870. ולכאורה אפשר היה לחשוב, שהמלחמה
 הגדולה שלפנינו תביא לידי כך, שהקשר הרופף, המקשר את
 חלקי עמנו המפוזרים יפסק לגמרי. ואולם, מכס נורדוי אינו
 חושש לכך.

במעשה לא תביא המלחמה לידי שנוי כזה. בטוח אני בדבר
 בטחון גמור, ואני מגלה את דעתי ברבים, מבלי לחשוש שמא יבוא
 העתיד ויטפח על פני.

כי משנת 1870 עשתה האנטישמיות את מלאכתה בכל מקום.
 חרפת-אנושות זו היתה לה תעודה היסטורית מיוחדת: להגן על היהדות
 מכליון אטי, לנפח בה רוח, לדלות ממעמקיה את האנרגיה הכמוסה,
 לחדש בקרב את תשוקת החיים שנתרופפה וכמעט אבד זכר לה. האנ-
 טישמיות מלאה את תפקידה, מלאה אותו באמונה היהודים לארצותיהם
 נוכחו, כי רק הם לבדם מאמיני הם באחות הבאה מתוך דמים...
 המעשים באו בכל עצם אכזרי, ופזרו את החלומות היפים שהיהודים
 שגו בהם להגאנתם. עכשיו ראו אין שוכח את מוצאם ואת תכונת
 נפשם היהודית, וכשהם עצמם מוח על יהדותם - אין יהדותם מחולה
 להם, אדרבה, התכחשות זו עושה אותם לצחוק בעיני אויביהם מעולם,
 מעוררת רגשי בוז וחמלה בעיני אלה המתחיסים אליהם בשויון נפש
 ובעיני ידידיהם, ההגיון הישר העומד בהם יביאם לידי מסקנות נכונות:
 הם לא יוסיפו להכריז בקולי-קולות על אהבת-המולדת שלהם, אותה
 האהבה הצעקנית שראשית מצוותיה היא - התכחשות לעם ישראל, להפך,
 הם ידבקו ביהדותם יותר ויותר ויהיו בעצמם לאות, שאפשר לו לאדם
 להיות אורה נאמן עובד לטובת ארצו עבודה מאהבה, ועם כל זה יהודי
 נאמן אדוק בעמו ובמסרת אבותיו, אנו יכלים לצפות בבטחה, כי
 הנשמה היהודית לא תטבע בנחל דמנו הנשפך עתה על שדה המלחמה,
 כי היא תשוב תתחדש ותופיע במלא כחה וזוהרה.

ומכס נורדוי בטוח שחזוק זה של הרגש הלאומי, בשעה
 שבנינו לבושים בגדי-השרד של אזרחי ארצות מולדתם, עומדים
 יחד אתם במערכה, נלחמים ומתים יחד, יהיה לו לא רק ערך
 מוסרי אלא יביא גם לתוצאות מעשיות.

לא רק שונאים טובבים אותנו, יש לנו גם אוהבים נאמנים
 וישרים, הנושאים לנו את נפשם ומספרם גדול יותר מכפי שאנו
 רגילים לחשוב מתוך רוח הפסימיות השולטת בנו. אנו מחלישים את
 אמץ לבם של ידידינו אלה ברפיון ידינו אנו, בהכנעת עצמנו ובטול
 ישותנו אנו, מחזקים את ידם ע"י השרשת ההכרה של אישיותנו
 חלאומית, ע"י הכרות דרישותינו לשם עתיד עמנו.

העם היהודי מאמין שהשלום הבא יביא לו
 רפואה. אולם האמונה הזאת אין לה שום תקווה
 שתתקיים, אם העם לא יוכיח לעיני כל העולם, כי
 אמונה כזאת היא וקימה בתוך נפשו וכי היא
 נשענת על הכרה של כלל העם ורצונו המאוחד
 והמסודר. וזה הוא התנאי הראשון לקיום תקוותינו
 מהי חובתנו בשעה זו? מה יכול היהודי הנאמן לעמו
 לעשות עכשיו, כדי להקל את עבודתם של שלוחי ישראל,
 שיקומו לדבר בשמנו ולדרוש דרישותינו?

החובות האלה אינן מרובות וקשות כל כך. אנו צריכים לבצר
 ולחזק את יהדותנו יותר מבכל זמן לעיני כל העולם ובכל יום ובכל
 שעה, ודוקא מפני ששבע מאות אלף מבנינו עומדים על שדה קרב,
 דוקא מפני זה שתמיד ובלי הרף דורשים מאתנו קרבנות גדולים... עלינו
 להעיד על רצוננו להמשיך את קיום עמנו.

... אם נוכיח לעיני העולם, שיש רצון כביר של עם מאוחד,
 עם בן שנים עשר מיליון איש, עם שיש בידו להוציא לשדה קרב
 שבע מאות אלף איש, אז נניח יסוד לפתרון גורלנו, ואידך - שאלות
 טכניות הקשורות בתנאי זה או אחר, בכשרון, בהבנה, כל אלה הם
 דברים הם יי אצל פלוגי או אלמוני מאתנו. בנוגע לעבודה מאמין
 אנכי בחו... ריילוגי: המעשה יוצר את המעשה.

* *

*

באמריקה

מלחמת המפלגה השיי ת של הצבור העברי באמריקה
 הצפונית לא יצאה לבני ה. קוראינו יודעים את פרטי הפולמוס

(* מעובדו של המשורר הצעיר, שנקטף בעלמוני.

גחלי רתמים. ומוסיף עליהם נופך משלו, שמסברא ומן השכל אסור לבני ישראל השחוק בעולם הזה, הלא באמת שמחת עולם זה על ראשם מה היא?... אבל אין חכמה ואין מוסר ואין תוכחה לנגד בני הנעורים בשגם הם בשר ודם, וכמה שאין חייהם אלא חיי צער, צרה ויגון, נפשם חשקה פעמים לצחק כמעט רגע, לשכח את עמלם ואת כל ענים לשעה קלה. כך שמחים הבחורים - בכל ימות השנה בצנעה; ובבין הזמנים, עד שלא יתחילו הלמודים בישיבה, ואימת רבם אין עוד עליהם - שעת רצון להבחורים לצחק בפרהסיא.

* *

*

הימים ימי בין-הזמנים שלאחר חג הסוכות, זמן התחלת הלמוד לבני ישראל מקטנם ועד גדולם בכל תפוצותם. ישיבת ס-ק הומה מבחורים, הללו באים מחדש והללו חוזרים ושבים מביתם, שהלכו לשם ברגל, והללו תושבים או בני התושבים, שהישיבה ישיבת קבע להם ושם ביתם. השעה שעת היריד הגדול בהישיבה, והימים - כלומר, ימים קבועים לאכילה אצל בעלי-הבתים בית איש יומו, זוהי הסחורה, המתבקשת לבני הישיבה. כל אחד ראשית חכמה אצלו האכילה. והנה חפוש וריצת רגלים, תחרות וקנאה, ריב וקטטה על קביעות הימים ולא כל אדם זוכה למלאות ימיו מימות השבוע. אשרי הבחור, שהשבוע אצלו מלא, א, שבעה ימים; אשרי גם מי שהשבוע אצלו חסר שני ימים; ואוי אוי למי, שהשבוע כסדרו אצלו מחוסר כמעט כל ימים! איתן מעמדם של הבחורים התושבים בין חבריהם כמעמד הסותרים הגדולים, בעלי הכיס בין התגרים הקטנים והרוכלים בשוק, בשעת היריד. הרי יש להם רבו! הם שבעי ימים, לחמם ניתן וימיהם אצל בעלי-הבתים נאמנים, והכנסות קלות, חלקם של בחורי ישיבה גם אלה בידם ניתנו, ולפיכך דעתם פנויה להתעסק בצרכי אחרים, לעשות טובות לבחורים עניים הבאים מחדש, להדריכם ולנהג נשיאותם עליהם ביד רמה - במכת יד על הלחי ובצד ובכתף, כד לחנכם בחיי הישיבה ודרכה של תורה בכל פרטיהם וענוניהם.

בחור מיד שבא לישיבה כקטן שנולד נכנס לברית ולקריאת השט. לא יקרא עוד שמו מלידה, כי אם שם חדש על שם עירו, גון: גיסווי, קליצקי, סלונגימי, לכוזי וכיוצא בהם. ישכח הבחור את שמו וזכרו ועמו גם את ביתו ואת ימי ילדותו. וסגולה בדוקה ומנוסה לשכחה היא אצבע צרדא, שהמלאך מכה ובוועט בה על ראש חוטמו של העובר בשעת יציאתו לאויר העולם. ובעיטת אצבע זו של בחורי ישיבה התושבים קשה לעינים, שמאדימות מפני הכאב וזולגות דמעות. קריאת השם היא בחנם, ומצטרפים לו עוד שם לווי, כגון: קורקבן, פרה-אדומה, גרגרת, צורה-עגומה, סמרטוט, דלפון, ויזתא, פרמשתקא וגם חרבוניה ועוד כהנה וכהנה כל אלה נעשים בחנם, אבל הימים, להמציא ימים, שיש בהם אנילה ושתייה, אלו דברים שבעסק מעסקי העולם. הלחם הר עושים בו סחורה בשווקים ובמקוה הסוחרים ונשכרים - שמענו בחורו אומרים לו, כריסך רחבה ולאכול תוכל, וגר בעיר נכריה אתה, אם-כן המטבע הבה ונמציא לך ימי משתה ואכילה בשמחה רבה וגילה. או העסק נעשה על-פי הדיבור בדרך זה: שמענו, ויזתא, הקורקבן הסלונגי מבקש להניח מקומו כאן ולילך לישיבת עיר "מיר" וחסרות לו כמה פרוטות להוצאות הדרך. הלוך ילך, ממילא מובן, ברגלים, הוא אינו חולה ורגלו לא בצקה. תן לו אתה, ויזתא, כשמך עתה, תן לו משלך להוצאות הדרך ולנו - שכר הסרסרות, וימסור לך הוא את ימיו. ובפירוש נאמר, שיום השבת הרי זה מכר! - וגם בחליפין מקח וממכר נעשים. בחורים מחליפים ביניהם את בעלי הבתים ושמן את שווים לפי האכילה על שלחנם, ובמחיר בעל-הבית אחד נותנים פעמים שנים שלשה בעלי בתים ומוכרים יאמר ברוך שפטרני!

(סוף הפרק יבוא)

אז לי גם הדממה תערב.

תאכל לה מחוץ החרב,

תסבא דמים האדמה...

אצלי דממה, אצלי דממה...

28 דיצימבר 1914.

מנדלי מוכר ספרים.

בימים ההם.

ספר שני.

ד.

העיר ס-ק היא אחת מהעיירות שבליטא, שהיו לאכסנאות של תורה בבתי-הישיבות שם. הישיבה היא הנותנת לעיר זו שם בכל היהודים סביבותיה, ואלמלא היא, היתה עיר נשכחה ולא זכר לה בעולם. אפשר לחשך אדם לומר, הישיבה היא מעין פרנסתה כישיבת אוניברסיטה "ביניהם", השופעת שפע לאנשי המקום, שהיא מצויה שם - חס ושלום! אדרבה, לא דיה שאינה מביאה ריוח לבני העיר, אלא שהיא עוד מחסרת ממונם. הפרופיסורים שבה הם מלמדים, ראשי ישיבות רשים, ותלמידיהם - בחורים עניים ואין בכיסם אפילו פרוטה אחת. הם באים לשם לא ברכב ולא בסוסים אלא בפעמי רגליהם, דלים וריקים, וכמעט שפורקים מעל שכמם את צרורם - כתנות בלות ומטולאות שתיים, וזוג פוזמקאות מוכלבי עקבים מודושדשים, הם מטילים את צרכיהם על העיר, ובני העיר איך שהם בעצמם נצרכים וצרכי עניי עירם עליהם עוד נוטלים על צוארם צרכי אחרים, של הבחורים הללו ומפרנסים אותם ברצון העני שבעיר חולק את פתו עם תלמיד חכם ונותן מלחמו לדל זה - הכל לכבוד התורה!

בני הישיבה שתי כתות הם, זו למעלה מזו, כתה כתה ומלמדה. זה של הכתה העליונה הוא ראש-הישיבה הגדול, וש התחתונה סגנו וכפוף לו. הסגן הזה שונה בכל יום לאחר תפלת שחרית שיעורו בגמרא עם מפרשו על פי הפשט, כשהוא יושב באמצע ותלמידיו מקיפים כעטרה את השלחן לפניו מסביב. ואגב הוא בוחן אותם בשאלותיו מאותו הענין, שהוא שונה, כדי לידע אם שקדו ללמדו אמש כהלכתו. וכשאין דעתו נוחה מתלמידו הוא מכלימו בדברים, ופעמים גם במכת לחי, כדי שידע, שהתורה צריכה לימוד. תלמידיו רובם הם הפנים החדשות, שבאו מקרוב בתחלת הזמן. וראש הישיבה שונה שיעורו ביום לתלמידיו הגדולים ומחדדם בשאלות ובישוב דברי חכמים בפלפול וסברא. ובאותה שעה תלמידי חכמים מתעוררים ומתרעשים ונושאים ונותנים ומנצחים זה את זה בפה ובגרון, בפישוט ידים ובוקיפת אצבע ובחיכוך וקמיטת מצח להדגיש ולהטעים כוונתו העמוקה של "כלומר" ועד היכן מגיע סוף דעתו של "ויש לישב". נגמר שיעור של יום התלמידים הגדולים נפטרים ולומדים ומתקנים שיעורים למחר בכל מקום שירצו. והקטנים רובם ככלם חייבים בהכנת שיעורים בבית הישיבה תחת השגחתו של רבם, שרגיל שם. כשהוא בא פעמים בהיסח הדעת, בשעה שהבחורים עיפים ויגיעים מרוב תלמודם, מניחים הגמרא וקמים לצחק - הוא אומר לפנייהם דברי כבושין ומוכיח להם מספרי מוסר, כמה גדולה עבירה של ביטול תורה וכמה קשה עונשה, שמאכילים את העוברים עליה